

## Az egyházi vezető és a lelkipásztori közösség<sup>1</sup>

Primus inter pares

### 1. Önvizsgálat

„Meglássátok annakokáért, hogy mimódon okkal járjatok, nem mint bolondok, hanem mint bölcsék: Áron is megvegyétek az alkalmatosságot, mert a napok gonoszok. Annakokáért ne legyetek esztelenek, hanem megértsetek, mi legyen az Úrnak akaratja” (Ef 5,15–17).

„Az egyházi vezető személyére és szolgálatára szeretnénk figyelni és figyelmeztetni”, áll abban a levélben, amelyben a lelkészértekezlet elnöksége felkért erre az előadásra. „A lelkészi közösség nyilvánossága előtt még soha nem reflektáltunk arra, hogyan is tekintsünk e tisztségre, és mit is tartsunk szem előtt – mindenek felett – az egyházmegyei vagy egyházkerületi választásokon”.

Figyelni, figyelmeztetni, eszmélni akarunk. Az önvizsgálatnak csak úgy van értelme, ha az egyház lényegéből, szolgálatából, világban betöltött szerepéből és felelősségéből fakad.

Eddig nem reflektáltunk. Azaz megtettük, csak nem a lelkipásztori közösség nyilvánossága előtt. Belesimulva a balkáni tájba, figyeltünk. A lelkipásztori klikkek biztosnak tűnő fedezékéből néha kikukucsáltunk, volt úgy, hogy meg is szólaltunk, de aztán nagyon hamar arra a következtetésre jutottunk, hogy inkább kezünket a szájunkra tesszük és hallgatunk.

Ha az elmúlt tizenhat esztendő alatt nem eszméltünk, és a múlt hónapban lezajlott egyházmegyei választások idején sem tettük – tisztelet azon egyházmegyéik lelkészi közösségeinek, ahol volt reflektálás –, akkor ezt, bármilyen szemszögből is nézem, felelőtlenségnek látom. Nem gondolkoztunk el alaposabban a vezetők személyéről, az irántuk támasztott igényekről, mert általában nem gondolkodtunk azon sem, hogy mi az egyház, az Erdélyi Református Anyaszentegyház lényege, világban betöltött szerepe és felelőssége, és nem reflektáltunk önmagunkról sem, arról hogy: mit jelent ma Erdélyben református lelkipásztornak lenni – még jobban leegyszerűsítve: arról, hogy kik vagyunk mi és mit akarunk?

Hogy miért nem tettük? A teljesség igénye nélkül néhány lehetséges okot sorolnék fel.

1. Olyan mérhetetlenül közömbösek vagyunk az egyház iránt, hogy már nem is érezzük. Ez a közömbösség (ha létezik) a szemtelenség határát súrolja, hiszen mindannyian az egyházból élünk. Azok a lelkipásztorok akik minden év elején a gyülekezettől kell kialakdják a fizetés biztosításához szükséges egyházfenntartói

---

<sup>1</sup> Elhangzott 2006. október 11-én, Marosvásárhelyen, az Erdélyi Református Egyházkerület Lelkészértekezletén.

járulékot, bőrükön érzik, hogy mit jelent az egyházból élni. De azok is az egyházból élnek, akik egyházi helyzetüket, lelkipásztor mivoltukat kihasználva teremtetek maguknak jövedelmező vállalkozásba torkolló jó kapcsolatokat.

2. A másik lehetséges ok, ami miatt nem reflektáltunk, abból a nyilvánvaló tévhitből született, miszerint mi annyira jól csinálunk mindent, hogy sürgősen az időt eszmélkedésre pazarolni. (Ilyenkor előszeretettel hivatkozunk arra, hogy tőlünk keletre és nyugatra egyaránt rosszabb az egyház helyzete).

3. Egy harmadik ok az lehet, hogy nagyon jól tudjuk: nem kellene ezeknek így lenniük (mármint ami az egyházban van), és ezért nem reflektálunk. Félünk attól, hogy a reflektorfényben hirtelen észrevesszük: melléfogtunk.

Mi nem szeretünk eszmélkedve önkritikát és kritikát gyakorolni, de másoknak sem engedjük meg (kívülállónak) hogy megtegyék, mármint, hogy véleményyt alkossanak a református egyházzal és a lelkipásztori szolgálattal.

Érdekes, hogy egy színdarab vagy koncert után másnap megjelenik az újságban a kritika. Ott nem hallgatják el, ha valaki melléfogott, ha valaki gyengén alakított, ha nem volt lélek a muzsikában. Még soha nem olvastam egyetlen színésztől vagy zenésztől sem válaszlevelet egy-egy ilyen írásra, pedig meg vagyok győződve, számukra is fájdalmasan nehéz elhordozni a kritikát.

Mi önmagunkat nem vizsgáljuk, a nyilvános kritikát nem akarjuk, de nem is tudjuk elfogadni. Ettől függetlenül a „nagyközönség” igenis véleményt alkot rólunk. Nekünk pedig akár tetszik, akár nem, ezt el kell hordozzuk, mert ez nem szóban, hanem nagyon is gyakorlati megnyilvánulásban van kifejezve: Az egyháztól való távolmaradás az egyházi élet iránti közömbösség a „közönség” kritikája. Ennek persze sok összetevője van, de egyik legmeghatározóbb tényező a lelkipásztori élet és szolgálat.

## 2. Az egyház

Mielőtt az egyházi vezetőről és a lelkipásztori közösségről szólnék, illendőnek tartom néhány szót szólni az egyházzal, hiszen minden, amiről a mai lelkészértekezleten beszélünk, ennek keretein belül történik. No meg azért is, hogy ha netalán – a gyakran emlegetett szolgálat sűrűjében – két fizetésszítás között elfelejtettük, hogy az egyházban és az egyházból élünk, akkor most megint tudatosuljon bennünk.

Nem is a magam gondolatait mondom, csak idézem a jól ismert bizonyosságtételt: „Hiszem, hogy Isten Fia a világ kezdetétől fogva a világ végezetéig, az egész emberi nemzetségből Szentlelke és Igéje által magának az igaz hitben megegyező, örök életre elválasztott sereget gyűjt, azt oltalmazza és megtartja, és hiszem, hogy ennek a seregnek én is élő tagja vagyok, és mindörökké az maradok”. (H.K.54.)

Miért is idéztem a kátét? Azért, hogy mindannyiunk számára (mielőtt az egyházi vezetőről, lelkipásztori közösségről beszélünk) legyen világos és egyértelmű, *hol is van a helyünk*. Akár egyházi vezető (lelkipásztor, esperes, püspök) akár egyszerű gyülekezeti tag, egyaránt *a sereg tagja*: nem több és nem kevesebb.

A másik nagyon fontos üzenet, amit meg kell értenünk, nekünk egyházi vezetőknek (ismét mondom a lelkipásztorokra, esperesekre, püspökökre gondolok), hogy ezt a sereget nem mi, hanem Isten Fia *gyűjtötte és gyűjti* ma is. És nem csak gyűjti, hanem Ő is oltalmazza, és Ő tartja meg. Szóval, néhány alapvető tevékenységi területet Isten kivont a mi hatáskörünkből, pontosabban nem is helyezett soha a mi hatalmunkba, csak azért, hogy el ne bizakodjunk.

Egyik nyugati atyánkfia jegyezte meg (tudom, nem szívesen hallgatjuk a kritikát, de hát ettől függetlenül ez még létezik) az erdélyi lelkészársadalommal kapcsolatban, hogy: „Néha úgy néz ki, mintha az erdélyi lelkipásztoroknak messiás-komplexusuk lenne, mintha meg akarnák váltani a világot.” Pedig ha valaki tudja, akkor a református lelkipásztor igencsak tud arról, hogy ki váltotta meg ezt a világot.

Visszatérve a kátéhoz: nem mi gyűjtjük a sereget, nem mi oltalmazzuk, és nem is tudjuk megtartani. Ezek szerint a kérkedésnek, dicsekvésnek, beképzelt fennhéjázásnak, de a siránkozó félelemnek, az állandó riogató visszaszámlálásnak vagy unalmas statisztikák komor sorolásának nincs semmi alapja. Ez egyben azt is jelenti, hogy az egyházban a sereg minden tagja számára egyetlen magatartásforma illik: elfogadni a Jézus Krisztus vezetői hatalmát, és alázattal, hűséggel, szeretettel elvégezni, amit Ő bízott reám.

Érdemes? Mi lesz a fizetség? „Örökség szerint nyert örök élet”. Ezt ígérte Jézus a Péter kérdésére: „Íme, mi elhagytunk mindent és követtünk téged: mink lesz hát minékünk?” (Mt 19,27). Mindenki ugyanazt kapja. Nincs szó első- és másodosztályú örökeletről. Nem számíthatunk tehát arra, hogy lesz majd az egyházi vezetők számára fenntartott, elkülönített hely. Nem. Mindenki az örök életet kapja, és persze ezt sem a szolgálatért, hanem pusztán kegyelemből. Fontos ezt is hangsúlyozni, mert ez megőrzi attól, hogy egyházi vezetőkként, a lelkipásztor a gyülekezetben, az esperes és a püspök a maga helyén, elrugaszkodva a valóságtól, esetleg kérkedjen „szolgálatával”. Álljon itt mindannyiunk számára a kijózanító, az elvárásainkat kordában tartó jézusi tanács: „Ezenképpen ti is, ha mindazokat megcselekedtéték, amik néktek parancsoltattak, mondjátok, hogy: haszontalan szolgák vagyunk; mert amit kötelesek voltunk cselekedni, azt cselekedtük” (Lk 17,10).

### 3. A lelkipásztor

Ha valaki a meghívóban szereplő címetek elolvasta, minden bizonnyal először az egyházi vezetővel kapcsolatban a püspök jutott eszébe, esetleg beugrott a frissen visszaválasztott esperes képe is. Én most azon leszek, hogy amikor egyházi vezetőről hallunk, olvasunk, beszélünk, akkor – Jézus Krisztus után – mindegyikük előtt a *lelkipásztorra* gondoljunk, mert róla, rólunk van szó. Teszem ezt azért is, mert meg vagyok győződve arról (s nem csak én), hogy az esperes és a püspök nem kell több vagy kevesebb legyen, mint lelkipásztor. Pásztor, doktor, diakónus, presbiter, püspök: ezeknek a hivataloknak mindegyike szolgálat, és ennél fogva

ezek a hivatalok elvileg mind egyenlők. Az elvárások is egyenlők: a sáfároktól az követeltetik meg, hogy hűségesek legyenek.

Kálvin szerint a lelkipásztori tiszt – az Ige elsődlegesen nélkülözhetetlen és mindennél szükségesebb voltánál fogva – bizonyos tiszteleti elsőséggel bír. Tehát nem csak a püspök „primus inter pares” (az egyenrangúak között az első), hanem már az egyszerű lelkipásztor is. De ez egy pillanatig sem hatalmi vagy uralmi elsőség, hanem csak a valamennyi közt legnagyobb terhű és felelősségű egyházi szolgálatnak a tiszteleti elsősége.

Ezért nem állja meg a helyét Vásárhelyi János püspök véleménye. Amikor azt mondta valaki, hogy a püspök is lelkipásztor, ő így válaszolt: „Igen, a tigris is egy macska, csak egy kicsit nagyobbacska.” Mindössze annyit mondhatunk, hogy nagyobb a „vadászterülete”.

### ***3.1. A lelkipásztor mint vezető***

Kádár Zsolt a fontos emberről szólva így ír: „A lelkipásztor fontos ember. A lelkipásztortól sok egyéb mellett ma azt várják el, hogy igazodva a világ verseny-szelleméhez legyen az akciók, a merész és bátor tettek embere. Lobbizzon az egyház érdekében, menedzselje jól a rábízott gyülekezetet. Legyen hatásos vezető, kifinomult érzékű közgazdász, imponálóan jól tájékozott közéleti szereplő. Értsen a pénzügyekhez, az egyházzenehez, joghoz, építészeti kivitelezésekhez, tudja kezelni a legújabb információtechnikai eszközöket. Értsen a gyermekek nyelvén. Legyen egyszerre modern és tradicionális. Tudjon szót érteni az öregekkel, legyen ideje mindenki számára. Legyen szerény, ha a lelkesi javadalomról van szó és bőkezű ha bármilyen szakmunkát kell jutalmazni. Mindezt magától értetődő ráadásként kell hordoznia személyiségének elvárt jegyei mellett.”

Ezeket az elvárásokat és az általános elvárások kategóriájába sorolom. Ezzel szemben fontosabbnak tartom odafigyelni a lelkipásztor, mint egyházi vezető iránt támasztott jogos elvárásokra.

#### **3.1.1. Jogos elvárások.**

Egyedül az Ige szolgálata legyen fontos. Minden más ebből következik (a vezetésre való alkalmasság is), vagy mellékes, csak másodrangú. Az Ige szolgálata nem függ a gyülekezet kicsi vagy nagy voltától, mindenütt egyformán mérhetetlen és kimeríthetetlen.

(Egyik volt szolgálati helyemen, egy szórványgyülekezetben egy hűséges templomjáró néni azzal állított meg az utcán, hogy: „Tiszteletes úr, képzelje el, egyik kollegájától vettem egy pár malacot. De tudja én azt hiszem, hogy ő kupec-kedik, mert egy utánfutó mind az ő malacaival volt tele.” Én, a három árva tyúkunkra utalva említettem, hogy valamihez már én is kezdhethnék, amire nagyon határozottan azt válaszolta: „Hagyja, maga csak prédikáljon nekünk.”)

Legyen hiteles. A gyülekezeti tagok általában feltételezik, hogy a lelkipásztor hisz. Ezt nem szokták kétségbe vonni. De azt elvárják, hogy hite hiteles legyen.

Legyen pásztor. Nem is akármilyen hanem hűséges. Szükségtelen magyarázni, hogy ennek milyen gyakorlati következményei kell hogy megmutatkozzanak a gyülekezetben.

Legyen az élete személyes bizonyágtétel. A református keresztyénség ebben látja a lelkipásztorság lényegét, ez pedig szorosan összefügg az *erkölcsi magatartással*. Az emberi hibák lerontják a bizonyágtétel hitelét. Itt kell megjegyezni, hogy az elvárások mércéje rendkívül alacsony (nem haladják meg a polgári tisztesség mértékét, s többnyire a családi élet tisztaságára, a józan, mértékletes életfolytatásra és az egyházi vagyoni becsületes kezelésére korlátozódnak).

Jellemezze a megbocsátásra, megbékélésre való készség. Adott esetben ennek kezdeményezése. Bizonyos, hogy ebben a lelkipásztornak, esperesnek, püspöknek elsőnek és mintaképnek kell lennie. Ezt meg lehet és meg is kell követelni a lelkipásztortól, esperestől, püspöktől.

### 3.1.2. A vezető (lelkipásztor) kísértései.

„Mi, akik a lelkipásztori szolgálatra vagyunk elhívva, legyünk elkészülve arra, hogy a Sátán különös figyelmének tárgyai vagyunk”, írta Makkai Sándor.

„Ördög nincs – éppen ezért veszélyes”: ezzel a mondattal kezdte Kozma Zsolt egyik igehirdetését. „Démonok nincsenek” ... „Isten van” ... „A démonok veszélyesek”: olvashatjuk ugyanennek a prédikációnak a befejezésében. Ha a Sátán figyelmében elég jelentős helyet foglalunk el, akkor bizonyára sokféle kísértésnek van kitéve az életünk. Most én mégis csak egyetlen nagy kísértésre szeretném irányítani mindannyiunk figyelmét. Teszem ezt azért is, mert mi magunkat gyakran az aláztos szolga szerepében szeretnénk látni, és közben észre sem vesszük, hogy a hivatalt vezető, a főnök (micsoda kifejezések az egyházban: főnök!) hatalmaskodó pozíciójában találjuk magunkat. Egyik legnagyobb kísértésünk: a képességeinkkel, helyzetünkkel, hatalmunkkal való visszaélés lehetősége (az egyházi szolgálatok elvégzése körül, a diakóniai szolgálat – a segítség egyben uralkodássá is lehet – vagy a lelkigondozás területén. Tudjuk, hogy a szabály ez: „Ne tudja a te bal kezéd, mit cselekszik a te jobb kezéd” (Mt 6,3). Sem a lelkipásztor, sem az esperes, sem a püspök bal kezének nem kell tudnia, hogy mit cselekszik a jobb. Például amikor valamit aláír – mert azt éppen az ő kötelessége megtenni –, akkor nem kegyet gyakorol, még akkor sem, ha ezt ő esetleg így gondolja. Azzal sem, ha helyzete, kapcsolatai révén valakin, vagy egy közösségen segíteni tud. Csak a kötelességét teszi. A sort lehetne még folytatni. Az erőinkben rejlő kísértések azok, melyekkel a Sátán az isteni élet meghazudtolására akar csábítani (Makkai Sándor).

### 3.2.4. A lelkigondozásra szoruló lelkipásztor

A lelkipásztor a jogos és jogtalan elvárások, valamint a neki jutó központi szerep miatt, többnyire kudarcokkal küszködő, folytonosan tusakodó ember, aki naponta szembesül azzal, hogy nem képes mindennek és mindenkinek megfelelni. Amint azt egy korábbi előadásomban (*A lelkipásztorok lelkigondozása*) említet-

tem, a lelkipásztor lelkigondozásra szorul, bárhogyan áll is. Ha el vanelve önmagával, a közösségben betöltött szerepével, akkor is gondozni kell elburjánzott lelkét, de akkor is, ha megfáradt, kiüresedett, értelmetlennek látja a szolgálatát. Ez fontosabb, mint az adminisztráció izgalmas titkainak nagy kegyel történő megosztása (jóllehet erre is szükség van), a könyvelési trükkök felfedése, és egyéb hivatali ingyenségek bemutatása. A lelkipásztornak, akárcsak a gyülekezeti tagoknak (még ha nincs is tudatában) pásztorra, orvosra van szüksége.

Anthony de Mello *A szív ébredése* című kötetéből idézek egy történetet. „Egy asszony hajolt az utcai baleset áldozata fölé, miközben a tömeg csak bámult. Hirtelen az asszonyt félrelökte egy férfi, aki így szólt: – Menjen hátrébb, kérem! Én elvégeztem egy elsősegélynyújtó tanfolyamot. – Az asszony néhány percig nézte, ahogy a férfi az áldozat körül fontoskodott, majd nyugodtan így szólt: – Ha majd ahhoz a részhez ért, hogy doktorért kell küldeni, szóljon. Én már itt vagyok.”

Igen, a beteg (a lelkipásztor, a lelkipásztori közösség) körül jelentkeznek önjelölt, fontoskodó, hatalomvágyó személyek is, akik úgy gondolják, hogy jól gondolják. De nem rájuk van szükség még akkor sem, ha a lelkipásztori közösség adott esetben (nem reflektálva helyzetére) észre sem veszi: annyira beteg, hogy orvosra, sőt *jó orvosra* van szüksége. Gyakran megelégszik az elsősegélyt nyújtó, rövid távon gondolkodó és cselekvő vezetővel. Az azonnal és önként jelentkezővel.

Persze a másik változat az lenne, hogy a beteg nem elégszik meg a felkészületlen, gyenge vagy alkalmatlan pásztorral, orvossal. Erről szól a következő történet:

A doktor úgy döntött, itt az ideje, hogy megmondja az igazságot a betegének. – Úgy érzem, meg kell mondanom neked, hogy nagyon beteg vagy, és valószínűleg már csak két napod van hátra. Gondolom, rendezni szeretnéd a dolgaidat. Akarsz-e valakivel beszélni?

- Igen - jött a megtört hangú válasz.
- Kivel? - kérdezte a doktor.
- Egy másik orvossal.

A lelkipásztornak elsősorban lelki vezetőre, pásztorra van szüksége. A jó pásztor „munkaköri leírása” a Zsolt 23-ban, az Ez 34-ben vagy a Jn 10-ben olvasható.

#### 4. A lelkipásztori közösség

Az imént azt állítottam, hogy a lelkipásztornak pásztorra van szüksége. Az azonban, hogy a lelkipásztori közösségnek mire vagy kire van szüksége, a választások módjából és eredményeiből szokott egyértelműen kiderülni.

#### 4.1. A választás

Az, hogy a lelkipásztori közösség mit vár el az egyházi vezetőtől, esperestől, püspöktől, általában abból szokott kiderülni, kit választ, kit tisztel meg bizalmával. Ha a lelkipásztori közösség lelki pásztorra igényes, akkor igyekszik minden áron azt választani. Ha más szempontok fontosabbak, akkor ez látszik meg döntésében: az igényesség éppúgy, mint az igénytelenség.

Tulajdonképpen ugyanezt látjuk a gyülekezeti lelkészválasztások esetében is. Ha az egyedüli kritérium az, hogy a lelkipásztor derékszija legyen egy vonalban a szószék peremével, vagy hangját – nyitott templomajtó mellett – a közeli piactéren is hallani lehessen, akkor választás után nincs mire hivatkozni, és nincs kire mutogatni. Ha leegyszerűsítjük a kritériumrendszert, akkor nagyon könnyű dolgunk van. Például ha az Erdélyi Református Anyaszentegyház határozatilag kimondja, hogy csak 10, illetve 15 év régiséggel lehet valakinek karizmája egy bizonyos tisztség betöltésére, akkor ezzel már nagyban besegített a választásba. Mindenképpen olyan vezetőt választ egy közösség, amelyet megérdemel. Ezzel pedig már rövide is zártam a beszélgetést. Csak egy történet említenék még.

Ebédidő volt az üzemben. Az egyik munkás szomorúan nyitotta ki élelmiszeres dobozát. Ó, ne! – mondta hangosan. – Már megint sajtos szendvics! És ez így ment a második, a harmadik és a negyedik napon is. Az egyik munkatársa, aki hallotta, hogy mit mond a férfi, végül így szólt hozzá: – Ha ennyire utálod a sajtos szendvicset, miért nem mondd a feleségednek, hogy csináljon valami mást? – Mert nőtlen vagyok. Én magam csinálom a szendvicseket” – hangzott a válasz.

Ha most, ellenvetésként valaki azt szeretné megemlíteni, hogy nálunk a zsinat-presbiteri elv érvényesül és nem *csak* a lelkészek választanak esperest és püspököt, akkor szeretném emlékeztetni a lelkipásztori közösséget arra a vezetői hatalomra, amellyel szívesen él és gyakran visszaél a lelkipásztor. (Például a lelkipásztor-választások esetén a beszolgáló lelkésznek igen nagy kísértése ez, vagy az, hogy a jelölések rendjén, szívesen elhallgatja a szükséges információkat, előtérbe helyez bizonyos személyeket – enyhén szólva befolyásol.) Igen, kimondom, hogy minden látszat ellenére, az Erdélyi Református Anyaszentegyházban, közvetlenül vagy közvetett módon, (a nem lelkészjellegűeket befolyásolva) minden szinten a lelkipásztorok választanak.

Akár konkrét példákat is említhetek. De inkább tekintsünk el ezektől és vessünk egy pillantást csendben, alázattal az egyházmegyei választások siralmas előkészítetlenségére (a fordulat óta 16 év telt el!) és igénytelen kivitelezésére. (Tisztelt azon egyházmegyék lelkészi közösségeinek, ahol az alapos előkészítés megtörtént.)

Makkai Sándor *Az Egyház missziói szolgálata* című könyvében így ír: „A kormányzás két sarktényezője a presbitérium és a zsinat. A gyülekezeti szinten az önkormányzatot a presbitérium végzi, nem a közgyűlés. Az egyház magasabb testületeiben és alakulataiban a közgyűléseknek adja a kormányzói hatalmat és a tanácsoknak csak nagyon korlátozott hatáskört biztosít, még kevesebbet a kettős elnökségnek (püspök, főgondnok). Mindezek dacára egyházunkban nem ez a

forma döntő, hanem a mély lelkiismeretű és felelősségteljes személyiségek önzetlen szolgálata, akik az egyház kormányzatára mindig reányomták a maguk lelki bélyegét.”

Ehhez én hozzáteszem: ebből az is következik, hogy a lelkiismeretlen, felelőtlen, önző vezetők munkája is rányomja a bélyeget, pontosabban megbélyegzi az egyházat. Ezért rendkívül fontos, hogy milyenek a megválasztott vezetők.

## 5. Az egyházi vezetők (esperes, püspök)

László Dezső Kovács Istvánnak *Az episzkopalizmus árnyékában* című könyvére reagálva a Kiáltó Szó 1943. áprilisi számában a következőket írta: „A református egyházban mindig szükség van arra, hogy a kísértésekre egymást figyelmeztessük. Ez a figyelmeztetés nemcsak joga hanem kötelessége minden lelkipásztornak. Különösen bátor magatartás a püspöki egykéz kísértéseire hívni föl a szélesebb egyházi közvélemény figyelmét. Arra is szükségünk van, hogy ... nemcsak az egyházi élet belső tartalmát, élet- és munkarendjét, hanem külső szervezetét és kormányzatát is a kijelentés föltétele alá állítsuk. A református egyházban nem lehet eleget hangsúlyozni azt a tételt, hogy az egyház a földön elsősorban a gyülekezet. Minden más egyházi szervezet: egyházmegye, egyházkerület és országos egyház a gyülekezetek szolgálatában nyeri meg a maga célját és értelmét. Feltétlenül szükség van arra, hogy alapvetően tisztázzuk az egyházszerkezeti és egyházkormányzati kérdéseinket, mégpedig nem a jogtudomány, hanem a teológia világossága mellett. Föltétlenül át kell vizsgálnunk az evangélium legalapvetőbb parancsait ezen a téren is”.

Kozma Zsolt a következőt javasolta a liturgiai bizottságban: „A püspök nem rendelkezik sem törvényhozói, sem kormányzói jogkörrel és hatalommal (ezeket a testületek töltik be), főleg pedig nem rendelkezik semmilyen lelki hatalommal. Szolgálati megbízása nem minőségileg, csupán mennyiségileg tér el a lelkipásztorok, presbiterek, gondnokok, esperesek, egyházmegyei és egyházkerületi tisztviselőktől. Ezért a püspökszentelés helyett javaslom a püspök beiktatása kifejezést.”

„Ördög nincs – éppen ezért veszélyes”, idéztem korábban Kozma Zsolt prédikációjából. Most ezt parafrázálva mondom: Az esperesnek, püspöknek nincs hatalma de azért sokan úgy gondolják, hogy illik félni ettől a nem létező hatalomtól. Erre a félelemre utalnak nagyon konkrét megnyilvánulások. Csak egyet említek, gondolom ez is bőségesen elegendő.

Szinte minden lelkipásztornak van tudomása (és bizonyára véleménye is) a Semper levelező listáról. Ezen a listán az idén tavasszal született egy kezdeményezés arra hivatkozva, hogy ne csak írásban, hanem szóban adjunk lehetőséget a kibeszélésre és a kérdések letisztázására. Fórumbeszélgetésre teremtettünk lehetőséget a Kolozsvár-Alsóvárosi Református Egyházközség gyülekezeti termében. A témaválasztás (konfirmáció) előzetes szavazás alapján történt. A száznolcvan taggal rendelkező levelező lista tagjai közül a szervezőkkel együtt *nyolc* személy



volt jelen. Mindenképpen vigasztaló az a tény, hogy sokan nagyon szerettek volna jelen lenni, de lévén, hogy választási évben vagyunk, erről sajnos le kellett mondanunk.

Gondolom, mindenki jól hallja: választási évben az Erdélyi Református Egyházban – egyes lelkipásztorok szerint – nem lehet, nem illik a konfirmációról beszélni, mert ki tudja, ki mire gondol. De minden jel arra vall, hogy választási évben a választásokról sem illik beszélni (kivétel a mai lelkészértekezlet), mert akkor megint fennáll a veszélye annak, hogy egyesek másra gondolnak. Az elmúlt hónapokban ijesztően sokat hallottam, olvastam a félelemről, de még mindig nem tudom, hogy az Istenben bízó református lelkipásztornak mitől vagy kitől kell félnie.

## 6. Az egyházi vezető és a lelkipásztori közösség

„Jézus pedig magához szólítván őket, monda nékik: Tudjátok, hogy azok, akik a pogányok között fejedelmeknek tartatnak, uralkodnak felettük, és az ő nagyjaik hatalmaskodnak rajtuk. De nem így lesz közöttetek; hanem aki nagy akar lenni közöttetek, az legyen a ti szolgátok; és aki közületek első akar lenni, mindenkinek szolgálja legyen. Mert az embernek Fia sem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságul sokakért.”(Mk 10,42–45).

### **6.1. A lelkipásztori közösség elvárásai**

Az előadás címében, nagyon helyesen, csak egymás mellett van említve az egyházi vezető és a lelkipásztori közösség. A szándék bizonyára az, hogy a viszonyulás, kapcsolat mikéntjét járjuk körül – ha lehet. (Ne kerüljessük, mint a macska a forró kását).

Mindkét oldalon megszámlálhatatlanul sok elvárás sorakoztatható fel. Ezek között vannak – akárcsak a lelkipásztor esetében – általános elvárások, és vannak: *jogos* elvárások. Ezek között bizonyára a legelső az, amit Jézustól hallunk: „De nem így lesz közöttetek.” Ha ma az Erdélyi Református Anyaszentegyházban uralkodási vággyal élő, hatalommal visszaélő egyházi vezetők (lelkipásztor, esperes, püspök) vannak, akkor ennek egyetlen oka létezik, és ez a Jézus szavainak és szándékának a semmibevétele – vezetők és a vezetettek részéről egyaránt. Az epizkopalizmusmal kapcsolatban, fél évszázaddal ezelőtt ezt írta Ravasz László: „A magyar református egyházszervezeti nyomorúság oka nem az epizkopalizmus. Ha ilyen látszat keletkezne, akkor sem az epizkopusz a hibás, hanem azok a belső egyházi körülmények, amelyek megengedik, eltűrlik, illetve kifejlesztik a püspöki vagy esperesi hatalom túltengését.”

Ma nincs szükség különösebb éleslátásra, hogy észrevegyük: a lelkipásztori közösség a legfőbb oka annak a helyzetnek, amiben Református Egyházunk van. Erre nincs más magyarázat és nem is kell keresgélni, mert úgysem találunk. Jézus azt mondta egyfelől a rangra vágyóknak, másfelől a joggal haragvó tanítványok-

nak: „Nem így lesz közöttetek.” Ha közöttünk mégis így lett, az biztos jele annak, hogy eltértünk a Jézus szándékától. Jogos elvárás, hogy az egyházi vezető helyzetével, hatalmával ne éljen vissza. (Úgy éljen vele, mintha nem lenne.)

Jogos elvárás az is, hogy az ún. felsőbb és alsóbb egyházi szintek között legyen kommunikáció. Azért, hogy a kommunikációs csatornák ne duguljanak el, elsősorban az vezető a felelős.

Aki nagyobb felelősséget kapott, bírja el a kritikát is. Pál és Péter gyülekezet előtti vitája (Gal 2,11sköv) mutatja, hogy van fontosabb ügy, mint amit Péter gondol, és ez az evangélium ügye. Ennek érdekében pedig még Péterrel is szemtől szembe kell állani. „Mikor pedig Péter Antióchiába jött, szemtől-szembe ellettem, mivel panasz volt rá. ... De mikor láttam, hogy nem egyenesen járnak az evangélium igazságához képest, mondtam Péternek mindnyájok előtt...” Szüntelenül keresni kell tehát a felmerülő összes kérdésekre evangéliumi, keresztyén megoldást.

A fejlődőképesség szintén nem elhanyagolható követelmény. Nem ideális vezetőt kell választani, hanem fejlődőképes vezetőt: ezt ma már minden valamire való intézmény tudja.

A vezetés tanulható. A hatalom megszerezhető és elveszíthető, de nem tanulható. A vezetés viszont igen. Erdélyi társadalmunkra jellemző – ez alól mi lelkipásztorok sem vagyunk kivételek –, hogy gyakran azt hisszük, nem szükséges a tanulás, anélkül is fog menni a dolog. Rengeteg kudarcotól, csalódástól szabadulnánk meg, ha megértenénk végre, hogy a lelkipásztori szolgálatunkban, esperesi, püspöki vezetői tisztségünkben is állandóan tanulnunk kell.

Ha valaki tiltakozna, akkor itt utalnék arra a mostoha sorsa, ami az utóbbi években kijutott a lelkipásztor-továbbképzésnek. Ez mutat valamit abból, hogy vezetői szinteken mennyire tartjuk fontosnak az állandó képzési, tanulási lehetőségek megteremtését. Ha pedig valaki konokul nem akar tanulni, az ne vállaljon vezetői tisztséget!

## ***6.2. Az egyházi vezető elvárásai***

Nagyjából az, amit a lelkipásztor vár el a gyülekezettől: engedjék, hogy végezze a maga feladatát. A lelkipásztori közösség pedig emlékeztesse őt arra, hogy mi a feladata – ha netalán elfelejtette volna. Ugyanakkor legyen kész együttműködni a vezetővel mindenben, ami az egyház javát szolgálja. A vezető pedig lássa be, hogy ő sem tud mindent.

A második világháború idején Ferdinand Foch marsall volt a szövetséges csapatok parancsnoka. A sofőrjét, Pierre-t, sűrűn felkeresték a riporterek, mert abban reménykedtek, hogy megtudnak valamit a parancsnok gondolatairól. Állandóan azt kérdezték a sofőrtől, hogy vajon mikor lesz vége a háborúnak. De Pierre sohasem válaszolt nekik. Egyszer a riporterek éppen akkor lepték meg Pierrt, amikor a főhadiszállásról lépett ki. Amint a riporterek köréje gyűltek, a sofőr így szólt: Ma beszélt a marsall. – És mit mondott? – kérdezték mohón. – Azt kérdezte: Pierre, mit gondolsz, mikor lesz vége a háborúnak?

Az egyházi vezető ugyanolyan jogosan vár szeretetet, mint amilyen joggal mi is minden szinten erre várunk.

## 7. Az egyházi vezető, az intézmény és a lelkipásztori közösség

Az egyházi vezető gyakran az intézmény foglya. Az intézményben pedig buta akták halmaza alatt fekszik az evangélium. A gép-egyház órái meg vannak számlálva, mert az intézményes egyház – hogy Makkai szavaival éljek – „élettelen bálvánnyá vált”.

Manapság sokszor hivatkozunk a Kánonra, emlegetjük a különböző jogszabályokat, miközben az embernek az az érzése támad, hogy: az Isten Igéjében gyökerező evangéliumi tartalom – amitől a jogszabály lelki tekintéllyel telítődne – egyáltalán nem fontos. Pedig Makkai Sándortól megtanulhattuk volna: „Amennyiben a kormányzás ezen a lelki, igei alapon történik, az egyház minden tagjától készséges és teljes lelki engedelmességet követelhet, s tekintélye, tisztessége minden kétségen felül áll. Csak ha a kormányzás munkája emberi akarássá, kezdeményezéssé, önkénné változnék, akkor következik be az a helyzet, hogy a tagoknak nemcsak joga, hanem kötelessége lesz az igaz evangélium érdekében való tiltakozás, az egyház reformációja.”

Makkai személyes hitmeggyőződésből fakadóan vallja, hogy az egyház megújulásához, a lelki egyház megszületéséhez „személyiségek kellenek, akikben szenvedéllyé fokozódik és jellemmé szilárdul a krisztusi élet. Ehhez népünknek nemcsak vezetőkre, hanem vezérekre van szüksége”.

Egy lelkipásztor testvérem írta a minap: „Előadásod címével kapcsolatban csak arról kellene beszélni: hogyan tudja az ideiglenesen vezetőnek választott lelkipásztor kollegáit munkatársként bevonni a közös célkitűzés, egyházunk építése munkálásába; mennyire alkalmas arra, hogy megossza a felelősséget, hogy elkötelezett embereket találjon, hogy mozgásba hozza lelkésztársait, hogy missziói hévvel tegyen valamit igen megrozant egyházunkért.”

A vezetéssel együtt jár a hatalom. Ez a hatalom az egyházban a szolgálatra adatott. Amikor az egyházi vezető hatalmáról szólok, elméletileg olyasmiről beszélek, ami nincs, nem létezik. Vagyis csak akkor van, ha ezt különösen kívánja a lelkipásztori közösség. Mert ha működőképesek a testületek – gyülekezeti szinten a presbitérium, egyházmegyei szinten az egyházmegyei tanács és a közgyűlés, kerületi szinten pedig az igazgatótanács és a közgyűlés –, akkor a hatalom egyetlen megnyilvánulási területe a szolgálat marad.

Kenessey Béla majdnem száz évvel ezelőtt (1908 tavaszán) mondott püspöki székfoglaló beszédéből idézek – gondolom ma már senki sem érzi érintve magát: „Én ennek az egyházkerületnek egyszerű, igénytelen misszionáriusa akarok lenni. Az egyházkerület külső adminisztrációja, az atyák bölcsessége folytán oda van téve a főgondnokok és az igazgató tanács kezébe.

Főgondnoki karunk élén ott áll az a férfiú, aki hatalmas erővel tartja a kormányrudat s akinek éjjel-nappali szüntelen gondja egyházkerületünk és egyete-

mes egyházunk felvirágoztatása. Aki éber figyelemmel kíséri egyházi életünk minden mozzanatát, s aki itt ebben a körben semmi más vezető szerepet nem ismer, csak egyedül az egyház érdekét, s bár maga erőteljes politikai egyéniség, mégis soha egy pillanatra sem engedte meg sem magának, sem másoknak, hogy pártpolitikai hullámok becsapjanak ide, ebbe a legmagasabb valláserkölcsei érdekét szolgáló üdvintézménybe. Itt úgy érzi, ha ide belép, hogy szent föld ez, melyen áll s amelyre csak oldott saruval léphet.

Az Igazgatótanács tanácsosai és előadói pedig felelősségük teljes tudatában végzik az adminisztráció és a főtiszt(eletű). Közgyűlés elé kerülő ügyek előkészítésének a munkáját, s kell is, hogy így végezzék, nehogy felesleges és kerékkötő alkatrészszé legyenek egyházkerületünk szervezetében.

Természetesen, hogy itt is, ezen a fórumon is ki kell vennem a segítő részt a munkából, de én az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak ama parancsát kívánom teljesíteni, hogy „elmenvén prédikáljatok és ezt mondjátok: Elközelített a mennyek országa. Betegeket gyógyítsatok, halottakat támasszatok., ördögöket űzzetek (Mt 10,7–8).

Menni akarok az én atyámfiak közül a legnagyobbaktól a legkisebbekig, hogy egymásnak hitét kölcsönösen erősítsük: én az ő hitükből merítsek, ők az enyémből vegyenek valamit, hogy a személyes, közvetlen érintkezésből építessünk együtt lelki házzá. ... Azért kívánok szertejárni a gyülekezetekben és az emberek között, hogy egy-egy italnyit vigyek az élő víznek forrásából, egy-egy üzenetet abból az evangéliumból, amely Istennek ereje minden hívőnek idvességére. ... Addig nem diadalmaskodhatunk, amíg az evangélium erőivel át nem hatjuk a szíveket.”

Meg vagyok győződve arról, hogy az Erdélyi Református Anyaszentegyházban ma, száz évvel később, sincs másra szükségünk, mint az evangélium szívet-lelket átható erejére. Ezért viszont elsősorban mi, lelkipásztorok kell konok kitarással imádkozzunk: „Jövel Szentlélek Úr Isten!”

Nem kívánom azonban, hogy a keresztyén ember erkölcsi csakis az evangéliumnak és semmi másnak a bélyegeit ne hordják magukon; bár ez magában véve óhajtható s erre törekedni is kell. De nem kívánom meg oly szigorúan az evangéliumi tökéletességet, hogy hajlandó ne volnék keresztyénnek tartani azt, aki még erre el ne jutott. Mert így mindenkit ki kellene zárni az egyházból, minthogy nem lehet olyan embert találni, aki nagyon is távol ne volna még attól; sokan pedig, bár csak kevés előhaladást mutathatnak fel, mégsem érdemelnék meg az elvettetést.

Kálvin